

БӨЛІМ: ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

Жеке қаржыны қалай басқаруға болады: қарапайым қадамдар және несиеге түсіп қалмаудың жолы

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.05.2026ТІРЕК СӨЗДЕР
жеке қаржы, жинақ, қаржылық
сауаттылық, несие, рассрочкаСІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188746/>

30 жыл бойы мен бір заңдылықты байқадым: несие алған адамдардың 9-ы 10-нан 5 жылдан кейін де сол қарызды өтеп жүреді. **Жеке қаржыны қалай басқаруға болады: қарапайым қадамдар** деген сұраққа жауап іздесеңіз, ең әуелі мына шындықты қабылдаңыз: несие — байлыққа жол емес, кедейлікке тұзақ. Рассрочка — “тегін ақша” емес, болашақ кірісінді бүгін жеп қою. Қарыз ұйқыны ұрлайды, ал жинақ еркіндік береді.

НЕСИЕ МЕН РАССРОЧКА ШЫН МӘНІНДЕ ҚАНША ТҰРАДЫ

Адамдар баға жапсырмасына ғана қарайды. Бұл — ең үлкен қателік. Телефонның бағасы 100 000 теңге деп тұрса, рассрочкамен алған кезде ол жиі 120 000, 130 000, кейде 145 000 теңгеге дейін шығады. Неге? Себебі ішінде үстеме ақы, комиссия, қызмет ақысы және жасырын төлемдер бар.

Мысал келтірейін. Сіз 100 000 теңгелік телефонды 10 айға алдыңыз делік. Ай сайын 14 500 теңгеден төлесеңіз, соңында 145 000 теңге бересіз. Демек, сіз 45 000 теңгені тек “қазір алғым келді” деген асығыстық үшін тастадыңыз. Бұл ақшаға бір айлық азық-түлік, баланың киімі немесе қарызсыз өмірге бастайтын қор жасауға болатын еді.

Сондықтан қарапайым ереже бар: егер затты бүгін қолма-қол ақшаға ала алмасаңыз, оны бірден алмаңыз. Қатты естіледі, бірақ дұрыс. Рассрочка алма — өйткені ол сіздің ертеңгі табысыңызды алдын ала сатып алады.

БАНКТЕР МЕН ДҮКЕНДЕР СЕНІ ҚАЛАЙ АЛДАЙДЫ — ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Адам ақшаны логикамен емес, эмоциямен жұмсайды. Банктер мен дүкендер соны жақсы біледі. Олар “айына бар болғаны 7 999 теңге” деп көрсетеді. 7 999 теңге аз сияқты. Бірақ 12 ай бойы төлесеңіз, 95 988 теңге шығады. Ал сіз сол сәтте 8 000 теңгеден ғана ойлап тұрсыз.

Тағы бір тәсіл — “соңғы мүмкіндік”, “тек бүгін”, “қазір алмасаңыз, қымбаттайды” деген қысым. Бұл қорқыту. Қорыққан адам ойланбай қол қояды. Қол қойған соң, 6 ай өткенде өкініш басталады.

- **Кішкентай төлемді** көрсетіп, үлкен соманы жасырады.
- **Тез шешім** талап етеді, ойлануға уақыт бермейді.
- **Сыйлық** сияқты қылып көрсетеді, бірақ ақысын өзіңіз төлейсіз.
- **“Барлығы алып жатыр”** деп, сізді ұялтады.

Менің кеңесім: дүкенде бір нәрсе ұнап қалса, сол күні алмаңыз. Үйге қайтыңыз. 24 сағат ойлаңыз. Көп жағдайда ертең сол заттың керегі болмай қалады.

НЕСИЕСІЗ ӨМІР СҮРУДІҢ НАҚТЫ ЖОЛЫ — ҚАДАМ БОЙЫНША

Несиесіз өмір сүру ертегі емес. Ол тәртіппен басталады.

1-қадам: Айлықтың қайда кететінін жазыңыз

Ай сайынғы табысыңыз 150 000 теңге болса, соның 30 000 теңгесі қайда кеткенін білмей қалмаңыз. 7 күн бойы әр теңгені жазыңыз. Чек, қолма-қол, карта — бәрі есепте болсын.

2-қадам: Міндетті шығынды бөлек ұстаңыз

Жалдау ақысы, жарық, су, жолақы, азық-түлік — бұлар бірінші орында. Кино, кафе, қымбат киім — кейін. Қажет пен қалау екеуі бір емес.

3-қадам: Қарызды тоқтатыңыз

Жаңа несие алмаңыз. Бұрынғы қарызды тек жоспармен жабыңыз. Бір жерден ақша жетпесе, екінші жерден қарыз ала салу — қателікті үлкейту.

4-қадам: Қолма-қол жинайтын әдет жасаңыз

Заттың ақшасын толық жинап барып алыңыз. Бұл тәртіп бірінші айда қиын, үшінші айда үйреншікті болады. Ал бесінші айда сіз өзіңізді жеңіл сезінесіз.

ЖИНАҚТАУДЫҢ 3 АЛТЫН ЕРЕЖЕСІ

- **Айлықтың кемі 20%-ын** бөлек қойыңыз. 200 000 теңге алсаңыз, 40 000 теңге. 150 000 теңге алсаңыз, 30 000 теңге.
- **Апта сайын жинаңыз.** Айдың соңын күтпеңіз. Аптасына 7 500 немесе 10 000 теңге болса да, тұрақты болсын.
- **Бір мақсатқа жинаңыз.** “Көрерміз” деп емес, нақты: қысқы киім, оқу ақысы, 3

айлық қор.

Жинақтың күші — көлемде емес, тұрақтылықта. 10 000 теңгені 12 ай бойы салсаңыз, 120 000 теңге болады. Бұл ақша сізді бір қиындықтан құтқара алады.

“БІРАҚ АҚША ЖЕТПЕЙДІ” ДЕГЕН СЫЛТАУҒА ЖАУАП

Иә, кей отбасында ақша шынымен аз. Бірақ “жетпейді” деген сөздің ар жағында көбіне тәртіптің жоқтығы жатады. Қымбат шай, артық тапсырыс, күнде тамақ жеткізу, қажетсіз жазылымдар — осылар айына 20 000-30 000 теңгені жұтады.

Шешім қарапайым:

- Түскі асты үйден апарыңыз.
- Кафеге баруды айына 1 ретке түсіріңіз.
- Киімді жеңілдетіңіз, сән қуаламай қойыңыз.
- Ескі телефонмен 1 жыл артық жүріңіз.
- Қаржыңызға ауыр тиетін адамға “жоқ” деп үйреніңіз.

Ақша жетпесе, әдетіңізді қысқарту керек. Қарыз алуды емес, шығынды азайтуды таңдаңыз.

ҚОРЫТЫНДЫ: БҮГІН ЖАСАЛАТЫН БІР ІС-ҚИМЫЛ

Бүгін бір нәрсе жасаңыз: 30 минут отырып, айлығыңызды және шығыныңызды жазыңыз. Қайда артық кетіп жатқанын анықтаңыз. Сосын келесі айдан бастап айлықтың кемі 20%-ын бөлек қойыңыз. Несиеге өтініш бермеңіз. Рассрочкаға көз салмаңыз. Қолыңыздағы ақшаға иелік етуді үйреніңіз.

Есіңізде болсын: қарыз — ұйқыны ұрлайды. Жинақ — бостандық береді. Қаржыны басқару дегеніміз — көп табу ғана емес, бар ақшаны дұрыс ұстау.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.